

ŠPECIFIKÁ ZÁSAHOVEJ ČINNOSTI HASIČSKÝCH JEDNOTIEK SR A ČR V ŽELEZNIČNEJ DOPRAVE

MIKULÁŠ MONOŠ¹, MICHAL BALLAY²,

Abstract — The article deals with intervention activities and fire brigades Slovak Republic in rail transport. It describes the roles and activities of fire departments rail operators, including organizational changes that have occurred in recent years in Slovakia and the Czech Republic. Given the relatively high incidence of accidents in rail transport is an essential part of the article devoted to the measures taken in these countries, which aim to ensure the safety of fire brigades in emergencies in rail transport.

Keywords — rail transport 1; fire service 2; security 3; rescue operation 4; incident 5

Abstrakt — Článok sa zaoberá zásahovou činnosťou hasičských jednotiek SR a ČR v železničnej doprave. Popisuje úlohy a činnosť hasičských útvarov železničných dopravcov, vrátane organizačných zmien, ktoré nastali v posledných rokoch v Slovenskej a Českej republiky. Vzhľadom na pomerne vysoký výskyt nehôd v železničnej doprave je podstatná časť článku venovaná prijatým opatreniam v uvedených štátoch, ktorých cieľom je zaistenie bezpečnosti hasičských jednotiek pri mimoriadnych udalostiach v železničnej doprave.

Kľúčové slová — železničná doprava 1; hasičské jednotky 2; bezpečnosť 3; zásahová činnosť 4; mimoriadna udalosť 5

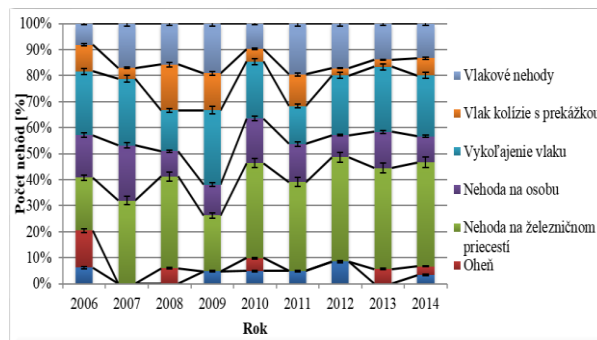
ÚVOD

Mimoriadne udalosti v železničnej doprave sú zriedkavé, ale vo väčšine prípadov majú katastrofálne následky. V Slovenskej a Českej republike sú za bezpečnosť železničnej prevádzky zodpovedný dopravcovia, ktoré v rámci znižovania rizík vyplývajúcich zo samotnej prevádzky, majú vo svojej organizačnej štruktúre hasičské útvary. Tie sú schopné účinne zasahovať a sú veľmi nápomocné v rámci spolupráce z ostatnými zložkami integrovaného záchranného systému.

1. POSÚDENIE SÚČASNÉHO STAVU BEZPEČNOSTI V ŽELEZNIČNEJ DOPRAVE

Problematika dopravnej nehodovosti je vážny celospoločenský problém premietajúci sa vo všetkých sférach ľudskej činnosti, preto si vyžaduje komplexný a racionálny prístup. Nehodovosť v železničnej doprave je pojem relatívny. Môžeme predpokladať, že k ujme na zdraví a hmotných škodám bude dochádzať preto, že nie je možné vylúčiť chyby a omyly človeka. Priame hodnotenie bezpečnosti v železničnej doprave je veľmi náročné. Vznik nehody preto musíme chápať ako výsledok komplexu najrôznejšieho druhu a pôsobenia. Zlyhanie ľudského faktora je uvádzané v prevažnej miere ak prvotná príčina [1].

Mimoriadne udalosti majú negatívny dopad na silné stránky železničnej dopravy: bezpečnosť, spoľahlivosť a rýchlosť. Na obrázku 1 je znázornený podiel počtu nehôd v rámci železničnej dopravy v celej EU. Nehody na železnom priecestí tvoria viac ako tri štvrtiny spomedzi všetkých nehôd v železničnej doprave [2].

Obr. 1.: Nehodovosť v železničnej doprave v EU [2]

2. ZÁSAHOVÁ ČINNOSŤ HASIČSKÝCH JEDNOTIEK V SR

V rámci Slovenskej republiky tvoria základnú organizačnú štruktúru IZS ministerstvá, okresné úrady a záchranné zložky.

¹ doc. Ing. Mikuláš Monoš, PhD., Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, email: mikulas.monosi@fbi.uniza.sk

² Ing. Michal Ballay, doktorand, Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, email: Michal.ballay@fbi.uniza.sk

Najčastejšie zasahujúcimi, a podľa druhu mimoriadnej udalosti aj najčastejšie spolupracujúcimi zložkami pri zásahoch sú zložky HaZZ, ZZS a Útvary PZ. Hasičský a záchranný zbor tvorí prezídium HaZZ, 8 krajských riaditeľstiev, 49 okresných riaditeľstiev a Hasičský a záchranný útvar hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy, 5 zariadení a pracoviská. Zásahovú činnosť HaZZ riadi príslušné operačné stredisko HaZZ a koordinačné stredisko v sídle kraja. Systém vedenia zásahu, riadenie a koordináciu činnosti záchranných zložiek IZS na mieste zásahu upravuje zákon č. 129/2002 Z.z. o integrovanom záchrannom systéme, v znení neskorších predpisov. Na mieste zásahu riadi a koordinuje činnosť záchranných zložiek veliteľ zásahu HaZZ, ktorý však nezasahuje do odborných činností iných záchranných zložiek IZS [3].

Pri mimoriadnych udalostiach v železničnej doprave, mal železničný dopravca vo svojej organizačnej štruktúre začlenený hasičský útvar Závod protipožiarnej ochrany železníc. Zmena nastala v roku 2013 po spracovaní a posúdení dokumentu „Analýzy nebezpečenstva vzniku požiaru pre ŽSR“ kedy došlo k zrušeniu šiestich útvarov, ktoré vypomáhali hasičským jednotkám HaZZ pri rôznych druhoch zásahov. V súčasnosti má železničný dopravca vytvorené dva útvary, ktoré sa nachádzajú v Bratislave a Košiciach. Závod protipožiarnej ochrany železníc plní základné úlohy v zmysle zákona o ochrane pred požiarom, vrátane vykonávania záchranných prác. Odborné vedomosti a skúsenosti preukazujú jednotky pri likvidácii požiarov, únikoch nebezpečných látok, dopravných nehodách, preprave špeciálnych látok, ekologických haváriách, zásahoch pod trakčným vedením a pod. Pri plnení svojich úloh zabezpečuje a vykonáva zásahovú činnosť pri:

- likvidácii požiarov,
- likvidácii únikov nebezpečných látok,
- železničných nehodách s následkom únikov nebezpečných škodlivín,
- odstraňovaní následkov veterných kalamít,
- dodávky vody do technologických zariadení,
- opravách mostných konštrukcií,
- preprave špeciálnych látok (jadrové palivo),
- ďalších mimoriadnych udalostí [4].

V súčasnosti HaZZ zasahuje na mieste zásahu pri mimoriadnych udalostiach v železničnej doprave ako tím prvého zásahu. Mimoriadna udalosť vytvára priestor pre hasičské jednotky ako aj pre ostatné zložky integrovaného záchranného systému, ktoré musia rýchlo, bezpečne a efektívne poskytnúť postihnutým

osobám pomoc. V súčasnosti z pohľadu vykonávania záchranných prác v železničnej doprave sa hasičský jednotky riadia vypracovanými metodickými listami SR pre zásah pri dopravných nehodách (Metodický list č. 90), nebezpečenstvo pri zásahu na železnici (Metodický list SR č. 130), zásahy na hnacích železničných koľajových vozidlách (Metodický list č. 146) a zásahy na ťahaných železničných koľajových vozidlách (Metodický list č. 147). Z pohľadu prevádzkovateľa železníc je vypracovaný predpis nehody a mimoriadne udalosti v železničnej doprave. Uvedený predpis vychádza zo zákona o dráhach. Obsahom predpisu sú postupy zisťovania príčin vzniku nehody a mimoriadnej udalosti, spôsob ohlasovania ich vzniku, úlohy organizačných jednotiek ŽSR a dopravcov, systém záchranných opatrení na zvládnutie činnosti pri odstraňovaní následkov nehôd ako aj spoluprácu s orgánmi, ktoré pôsobia pri vyšetrovaní.

Jedna z najväčších mimoriadnych udalostí v SR je zrážka jazdnej súpravy s dráhovým vozidlom REX 774 v smere z Veľkého Medera do Komárna, ku ktorej došlo 16.09.2016 o 7.15 hod.. Pri uvedenej mimoriadnej udalosti sa ľahko zranilo 29 ľudí, 2 ľudia utrpeli ťažšie zranenia a 1 osoba usmrtená. Presné príčiny vzniku mimoriadnej udalosti doposiaľ nie sú známe. Každú nehodu v rámci SR na železničných priecestiach riešia zložky integrovaného záchranného systému a vyšetruje odbor bezpečnosti a inšpekcia ŽSR. Železničné priecestie na ktorom došlo k zrážke jazdnej súpravy a dráhového vozidla je zabezpečené svetelnou signalizáciou bez závor s dobrými rozhľadovými pomermi. Aj napriek zabezpečovacím zariadeniam vodič jazdnej súpravy nezastavil, následkom čoho je zrážka s dráhovým vozidlom.

Obr. 2.: Zrážka jazdnej súpravy s dráhovým vozidlom

Činnosť príslušníkov Hasičského a záchranného zboru spočívala vo vyslobodzovaní osôb, asistencii lekárom pri ošetrovaní zranených osôb, poskytovaná bola pomoc pri nakladaní zranených osôb do vozidiel rýchlej zdravotníckej pomoci a rýchlej lekárskej pomoci a do vrtuľníka lekárskej záchrannej služby. Po

odvezení zranených osob sa hasiči podieľali na odstraňovaní následkov dopravnej nehody.

3. ZÁSAHOVÁ ČINNOSŤ HASIČSKÝCH JEDNOTIEK ČR V ŽELEZNIČNEJ DOPRAVE.

Základnými zložkami IZS v ČR sú Hasičský záchranný zbor ČR, jednotky požiarnej ochrany zaradené do plošného pokrytia kraja jednotkami požiarnej ochrany, poskytovatelia zdravotníckej záchrannej služby a polícia ČR. Hasičský záchranný zbor ČR bol zriadený zákonom č. 238/2000 Sb., a je základnou zložkou IZS. Jeho úlohou je zabezpečenie koordinovaných postupov pri príprave na MU a pri realizácii záchranných prác. Zbor pri plnení svojich úloh spolupracuje s ostatnými zložkami IZS [5].

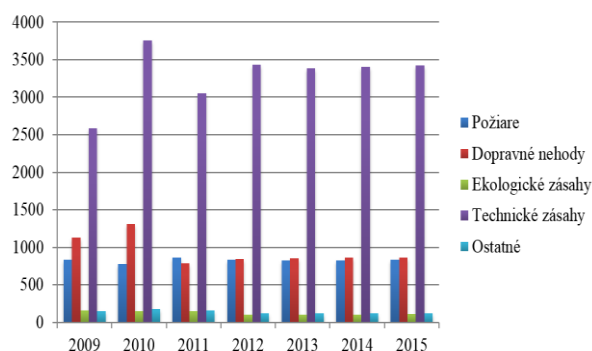
Hasičská záchranná služba SŽDC s.o., ako organizačná zložka spoločnosti, podlieha rôznym právnym predpisom. Medzi najdôležitejšie predpisy na železnici, ktoré musia zamestnanci HZS SŽDC poznať a riadiť sa nimi, patria:

- Predpis SŽDC Bp1 – o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci.
- Predpis SŽDC Bp8, stanovuje pravidla pre jednotné, vhodné a účelné vystrojovanie a poskytovanie osobných ochranných pracovných prostriedkov.
- Predpis SŽDC D1, Dopravný a návestný predpis, je základný predpis o prevádzkovaní dráhy Správy železničnej dopravnej cesty.
- Predpis SŽDC D3, je vnútorný predpis o obsluhu dráhy a organizovanie železničnej dopravy.
- Predpis SŽDC D32, pre prepravu uránového koncentráta, čerstvého a vyhoreného jadrového paliva.
- Predpis SŽDC Dp17, pre hlásenie a šetrenie mimoriadnych udalostí.
- Smernica SŽDC č. 71, protipožiarne opatrenie pri prevádzkovaní parných lokomotív na železničnej dopravnej ceste.

Bezpečnostný predpis SŽDC TNŽ 34 3109, bezpečnostný predpis pre činnosť na trakčnom vedení a v jeho blízkosti na železničných dráhach [6].

Zamestnanci HZS SŽDC sú povinní sa s vyššie uvedenými predpismi zoznámiť, pravidelne si ich znenie opakovať, pri povinných školeniach a v neposlednej rade sa nimi taktiež riadi.

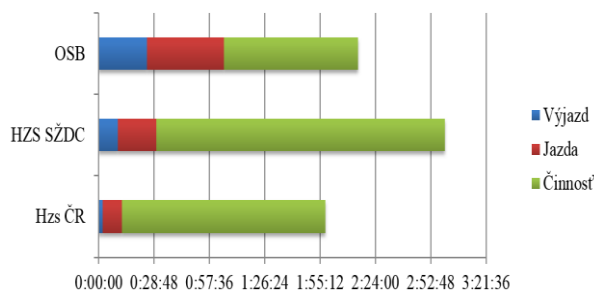
Hasičská záchranná služba správy železničnej dopravnej cesty, s. o. je nástupcom Hasičskej záchrannej služby českých dráh, a.s. V zmysle zákona č. 133/1985 Sb., o požárnej ochrane, v znení neskorších predpisov, je HZS SŽDC jednotkou Hasičského záchranného zboru podniku. Vykonáva činnosti, ktorej cieľom je technická pomoc, zásahy pri dopravných nehodách, únik prepravovaných látok a technologická pomoc. Dislokácia HZS SŽDC je vykonávaná v miestach bývalých útvarov Požiarnej ochrany železníc. Na celom území ČR je 9 468 km železničnej tratí, ktoré má na starosti štrnásť jednotiek požiarnej ochrany HZS SŽDC. V súvislosti so zákonom č. 239/2000 Sb., o integrovanom záchrannom systéme, v znení neskorších predpisov, je HZS SŽDC začlenený v miestach svojho sídla do tohto záchranného systému [7].

Obr. 3.: Štatistika výjazdov Hasičskej záchrannej služby správy železničnej dopravnej cesty za roky 2009 - 2014 [7]

Činnosť HZS ČR a HZS SŽDC pri zásahu pri dopravných nehodách, by sa mohla zdať na prvý pohľad rovnaká, ale v skutočnosti je odlišná. Spolupráca týchto dvoch zložiek, je iba v okamihu vykonávania záchrannej činnosti. Samostatný podiel HZS SŽDC je pri likvidácii vzniknutej mimoriadnej udalosti až po obnovenie prevádzky železničnej dopravy. Činnosť HZS SŽDC pri dopravných nehodách môžeme zaradiť: zaistenie vlakovkej súpravy alebo vozidiel proti posunu, zaistenie bez napätového stavu dráhových vozidiel, zaistenie vypnutia trakčného vedenia a jeho skratovanie, spolupráca so zložkami podieľajúcimi sa na prevádzkovaní dráhy a železničnej dopravy (dispečer, nehodové pohotovostné železničné zložky a orgány štátnej správy – Drážni inspekcie), likvidačné práce, vrátane s očistením dráhových vozidiel a koľajového zvršku, transport tela obetí na miesto predania pohrebnej služby, organizačná a asistenčná činnosť pri prestupu evakuovaných cestujúcich do prostriedkov náhradnej dopravy, a pod.

Nasledujúci graf predstavuje odlišné časy zasahujúcich tímov, vrátane vyšetrovacieho inšpektora pri vzniknutej konkrétnej udalosti v Českej republike.

Obr. 4.: Časový podiel medzi HZS ČR, HZS SŽDC a OSB na zásahu: Požiar – horiaca osoba na vagóne, Brno hl. n., 13.11.2012 [8].

V Českej republike z ohľadom na rastúci počet obetí v dôsledkov nehôd v železničnej doprave boli vykonané a prijaté viaceré opatrenia a to zo strany dopravcu a jednotiek protipožiarnej ochrany. Prevádzkovateľ dráhy v roku 2007 uložil aktualizácia a rozpracovanie vnútorného opatrenia veliteľa jednotiek protipožiarnej ochrany Českých dráh, pre zaistenie mimoriadnych udalostí na železničných priecestiach. Bol vydaný „Poučný list k stretnutí dráhového vozidla s cestným vozidlom na úrovňovom križovaní dráhy s pozemnou komunikáciou“. Predpis obsahuje postupy zaisťujúce, že sú závažné nehody, nehody a ohrozenia ovplyvňujúce bezpečnosť prevádzkovateľa dráha a železničnej dopravy oznamované, sú zisťované ich príčiny a sú analyzované. Zároveň poukazuje na preventívne opatrenia v zmysle legislatívy EÚ pre prevádzkovanie dráhy na dráhach. V tom istom roku bola uzatvorená Dohoda o zaistenie bezpečnosti pri zásahu na železnici v nadväznosti na túto Dohodu vydal prevádzkovateľ dokument o Zaistení bezpečnosti HZS SŽDC a IZS pri riešení mimoriadnych udalostí na železnici. Obsahom dokumentu sú činnosti dopravu, prevádzkovateľa dráhy, vykonávanie záchranných prác zložkami IZS, ich úlohy a činnosti. Podrobne je spracované riešenie zásahu a organizácia miesta zásahu. Návrh metodického listu „Dopravné nehody na železničných priecestiach“ nebol v Českej republike realizovaný [6].

ZÁVER

Z pohľadu zásahovej činnosti pri nehodách v železničnej doprave musia byť zohľadnené viaceré faktory, ktoré v konečnom dôsledku robia zásah komplikovanejším a náročným. Samotný zásah je obzvlášť špecifický a vyžaduje si spoluprácu zložiek IZS, vrátane hasičských útvarov pôsobiach v organizačnej štruktúre železničných dopravcov.

Z článku je možné konštatovať, že Slovenská republika v porovnaní s Českou republikou má úplne odlišný spôsob riešenia problematiky zásahov v železničnej doprave.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- [1] ONDRIČKA, M. URBÁNEK, A. 2012. Bezpečnosť dopravy na úrovňových železničných priecestiach, RESCUE FÓRUM 112, Medzinárodný kongres Žilina.
- [2] European Railway Agency. 2013. Intermediate report on the development of railway safety in the European Union. European Railway Agency – Safety Union. Dostupné na <http://www.era.europa.eu/Document-Register/Documents/SPR%202013%20Final%20for%20web.pdf>.
- [3] *Koncepcia organizácie, fungovania a rozvoja IZS na roky 2011 až 2015* [online], Schválená uznesením vlády SR č. 33 dňa 19. januára 2011. Bratislava:2011. [cit.2013-05-09]. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=vlada-schvalila-novu-koncepciu-fungovania-integrovaného-zachranneho-systému>.
- [4] *Závod protipožiarnej ochrany železníc* [online]. Internetový portál Železníc Slovenskej republiky. [cit. 2016-10-03]. Dostupné na: http://www.zsr.sk/slovensky/o-nas/organizacne-utvary/zavod-protipoziarnej-ochrany-zeleznic.html?page_id=494.
- [5] VILÁŠEK, J. et al.2014. *Integrovaný záchranný systém ČR na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2014. 187s. ISBN 978-80-246-2477-8.
- [6] DRÁŽNÍ INSPEKCE, 2007. *Zpráva o výsledcích šetření příčin a okolností vzniku mimořádné události*. [online]. Česká Republika. 2007. [cit. 2015-10-12]. Dostupné na: http://www.dicr.cz/uploads/Zpravy/MU/MU_Jablunka.pdf.
- [7] ČUMPELÍKOVÁ, Helena, PECKA, Bedřich, BLÁŽEK, Lubomír, BECHYNĚ, Bohuslav, NAVRÁTIL, Miroslav a velitelé JPO HZS SŽDC. Publikace 60. výročí založení Hasičského záchranného sboru na dráze (1953 - 2013).Vyd. 1. Praha: Správa železniční dopravní cesty, státní organizace, Hasičská záchranná služba, listopad 2013. 361 s. Produkce: RAILREKLAM, spol. s.r.o.
- [8] PRAJKA M. 2014. Analýza činnosti Hasičské záchranné služby Správy železniční dopravní cesty s.o [online]. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. 2014. [cit. 2016-10-03]. Dostupné na: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/29811/prajka_2014_dp.pdf?sequence=1.